

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XIV. évfolyam 4. szám

Ingyenes

2011. október

Pest-budai hajóhidak

Évente nyolc hónapig szolgálhattak

A pest-budai hajóhíd 1819-ben (BTM)

A folyókon való átkelés ősidőktől része a magyarság életének, az ezzel kapcsolatos szavaink is igen régiek. A komp, a hajó, a rév, a kerep, a kelen finnugor, a híd szavunk iráni alán eredetű. Átkelés helyeket őriz a Kelenhegy (a mai Gellérthegy) és Kelenföld elnevezés.

Már 1148-ban írások említik az óbudai, a jení (a Margithíd közelében) és a kerepesi (pesti) révet. A „ke-

rep” kompot jelentett, amelyen több szekér, vagy 300 fő is át tudott kelni.

A rómaiak Aquincumtól a Duna túloldaláig állították fel hídjaikat. Zsigmond, majd Mátyás király idejében is felmerült állandó híd építésének gondolata, de ezek nem valósultak meg.

A török időkből, 1566-ból vannak feljegyzéseink. Szokollu Musztafa 70 dobos ha- (Folytatása a 8. oldalon.)

Az eltűnt idő emlékei

Helytörténetről Kispest Városünnepén

Kispest önálló településsé válása 140. évfordulójára, a 125 éves Ipartestületre és a Kossuth-szobor centenáriuma emlékezett az idei Városünnepén. Június 18-án délután a sok vidám, szórakoztató program közt megnyílt a Nagy Balogh János Kiállítóterem gótívű bejárata, hogy a Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény és az

ajándékozók kincseiből cukrász, fodrász, szabó enteriőrök és dokumentum-gyűjtemény várja szeptember közepéig a kerület múltja iránt érdeklődőket.

A 18. századi Grassalkovich birtok, s a későbbi repülőtérnek is nevet adó Mayerffy Ferenc tehenészetének helyén akácfaák kötöt- (Folytatása az 5. oldalon.)

Kispesti fodrászüzlet enteriőrje a tárlaton

Elfeledett öntőmesterek

A budai Várnegyed szobrainak készítői a 20. század első felében

Várnegyed köztéri szobrai között szinte az összes jelentős szoboröntő munkáit megtalálhatjuk.

A vár egyik emblemikus szobrát, a Stróbl Alajos mintázta Szent István-lovasszobrot, 1906-ban Róna József – a 20. század elismert szobrásza – öntötte.

Bronzöntődéje 1902-es elindítására Róna közel harminc évvel később önéletrajzában emlékezett vissza: „...amidőn egy napon az egyik bronzöntő azt az aján-

latot tette, hogy csináljunk együtt egy öntődét, rövid tárgyalás után meg is egyeztünk. A baromfiudvar helyén – feleségem szomorúságára – építettük fel az öntődét, amelyben nem tulságos nagyságu szobrokat egészen jól kilehetett önteni. A berendezés azonban többbe került, mint terveztem. Nagy buzgalommal vettem részt a munkában... Annyi megrendelésem volt, hogy néhány munkást Németországból kellett hozatnom...”

Róna József visszaemlékezésében említett szoboröntő Haraszi József volt. Együttműködésük rövid életűnek bizonyult, és Haraszi 1903-ban önálló szoboröntőt nyitott az erzsébetvárosi Huszár utca 7. szám alatt. Haraszi rövid idő alatt két vári megrendeléshez jutott, 1903-ban Tóth István szobrászművésznek a Hunyadi Jánost egészalakban megformáló szobrát készítette el. Ezt két év múlva (Folytatása a 2. oldalon.)

Haraszi József 1902-ben öntötte a Hunyadi-szobrot

A magyar szoboröntészet a 20. század első felében élte egyik virágkorát. A budai

Elfeledett öntőmesterek

A budai Várnegyed szobrainak készítői

● folytatás az első oldalról

(1905) Donáth Gyula Turult ábrázoló alkotása követte.

A Várnegyed két Róna József által öntött szobrot tudhat magáénak; a Szent István-szobrot, és a Kolozsvári Testvérek Szent György szobrának 1904-ben készített másolatát. Sajnos öntődéje a megrendelések nagy száma ellenére veszteséges lett, ezért pár év működés után csődbe jutott. A 19.

A Millenniumi Emlékmű szobrain kívül a 20. század első évtizedében olyan megrendelésekhez jutottak, mint Greguss Ágost mellszobra a vár nyugati oldalán. Társai szülőföldjükre való visszaköltözését követően Reffaelo Vignali önállóan is vállalt munkákat. A XI. Ince pápa és a „Rohanó Angyal” című szobrot 1936-ban öntötte ki. Mindkét műalkotás a Várnegyed töröktől történt visszafogla-

Julianus és Gellért barát szobra a Hilton Budapest dominikánus udvarában

700 éves jubileuma kapcsán állították.

A budai Várnegyed köztéri bronzszobrai közül a legtöbb kiöntése idősebb Krausz Ferenc, és ifjabb Krausz Ferenc nevéhez fűződik. Id. Krausz Ferenc 1923-ban hozta létre saját önálló öntödéjét Angyalföldön, a Babér utca 80. szám alatt, ahol 59 évesen bekövetkezett haláláig dolgozott. 1935-től 1949-ig fia, ifjabb Krausz Ferenc vezette az öntödét. Legtöbb megrendelésüket az 1920-as évek végén és az 1930-as évek ele-

jén kapták. Ekkor készült a Kisfaludi Stróbl Zsigmond mintázta Huszár-szobor, és Petri Lajos alkotása, az erdélyi 2-es huszárak hősi emlékműve. Később ifjabb Krausz Ferenc vezette műhelyben öntötték 1936-ban a Kazinczy-kutat, és 1937-ben a Julianus barát szobrát.

A budai Vár szobrai egy-szerre dicsérik a szobrász és a szoboröntő munkásságát, ezért fontos megemlékeznünk a napjainkra már alig ismert öntőmesterekről.

Millisits Máté

Az 1905-ben felállított budavári Turul

századi magyar szoboröntészetben németajkú szoboröntők voltak a meghatározók, a 20. században már a magukat magyarnak való öntők kerültek számszerű fölénybe. Ennek ellenére a magyar állam ezeréves történetét szimbolizáló Millenniumi Emlékmű bronzszobrai olasz nemzetiségű szoboröntők kiviteleztek, Raffaello és Gusmano Vignali, és egy Galli nevű öntőmester.

lásának 250. évfordulójára készült.

Európa kiemelkedő szentjét, Kapisztrán Jánost ábrázoló szobor a Vár északi részén található. Mintázását Dankó József szobrászművész végezte, és 1921-ben a MÁVAG öntödéje öntötte bronzba. A műalkotást Kapisztrán halálának 465. évfordulója alkalmából, valamint a ferencces rend magyarországi

A Turul talpatának hátsó részén Haraszi öntőmester és Donáth szobrász nevét olvashatjuk (A szerző felvételei)

Kulturális Örökség Napjai

1000 magyar ház

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal helyi szervezők bevonásával szeptember 17–18-án 1000 magyar ház címmel rendezte meg a Kulturális

Örökség Napjait. A kétnapos programsorozat budapesti rendezvényeiben a fővárosi és kerületi önkormányzatok közgyűjtéményei, valamint a helyi civil szervezetek jelentős szerepet vállaltak.

A KÖN számtalan budapesti kínálata között természetes volt a nagy fővárosi közgyűjtémények (BTM, BFL, FSZEK) részvétele. Budapest kerületi gyűjtéményei közül a Tabáni Helytörténeti Gyűjtémény és Dokumentációs Központ, az Óbudai Múzeum, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtémény,

a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtémény, a Cinkotai Tájház, a Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtémény, a XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtémény, a Pesterzsébeti Múzeum és a Soroksári Helytörténeti Gyűjtémény kapcsolódott be a népszerű rendezvénysorozatba.

Kós Károly szobra a Wekerle-telepen

„Aki tudott magyarul építeni” – ezzel a bevezető gondolattal illusztráltam 2001-ben a Kós Károlyról szóló megemlékezést. Kós Károly – Lechner Ödönhöz hasonlóan – a hazai építészeti formákból és anyagból indult ki az Alföldön, megtalálta a téglát és a majolikát. Kós Erdélyt kutatva alkotta meg sajátos építészeti világát. Ötvözte benne az erdélyi kő architektúra keménységét a faépítészeti lágyabb formáival és a színes mennyezetek kazettáit a népi építészet egyszerű kovacsolásainak jelképeivel.

Most, a száz év előtt létesített egykori Munkásalakás-építés európai hírű remekművéről, a kispesti Wekerle-telepről emlékezünk, és ebben különösképpen Kós Károly városépítészeti-építészeti szerepéről.

Aki tudott „magyarul” építeni

Kós Károly és kispesti „a Wekerle”

A fiatal Kós Károlyt műszaki egyetemi tanulmányai után, Neuschloss Kornél professzorának felkérésére megbízták a Fővárosi Állat- és Növénykert új létesítményeinek tervezési feladatával, kortársával Zrumeczky Dezsővel együtt. Az egyszerű, a népi hagyományokat idéző kő, téglá és fa építményei méltán nyerik meg, mai is az érdeklődők elismerését és gyönyörködnek a megújított Állatkertben. A kő, a téglá és a fa mesteri formálása tette időtállóvá az

zett programjában. Györgyi Dénes építész barátjával társulva megépítették a Városmajorban, a fiú és leány elemi iskolát. Györgyi Dénes jelentősebb budapesti alkotása a Hangya szövetkezet egykori székháza a pesti Duna-parton, a Boráros tér közelében áll, híres még a Balatoni múzeum Keszthelyen, és a Déry-múzeum Debrecenben.

Kós művészeti elveinek egyik legszebb megvalósult példája a Zebegényi templom: vakolt és kőarchitektú-

A telep egyik szimbóluma – a Zrumeczky-kapu a 20-as évek elején (Fotó: Wekerlei Társaskör Egyesület)

épületeket és féltő gondos megújításuk és fenntartásuk elismerésre méltó.

Később tevékenyen részt vállalt a fővárosi iskola-építkezések, Bárczy István polgármester nevével fémjel-

rája, ferde síkú mennyezet bibliai tárgyú festményekkel, magyar szentek üvegablakaival. Említett alkotásai a magyar műemlékvédelem által is megóvandó, értékes épületkincsünk része.

A századforduló építészeti áramlatainak konkrét társadalmi igényhordozója volt a növekvő városkörnyéki lakosság egyes rétegeinek lakhatása. A kor műszaki és szellemi kihívására felelet volt Angliától Magyarorszáig a lakásépítések telepszerű és egyben korszerű, a különböző társadalmi rétegek igényének megfelelő megoldása. Állami munkástelep építési programként, az 1908. évi XXIX. számú tör-

vénycikk alapján, Wekerle Sándor minisztersége alatt kezdődött Kispesten a Wekerle-telep építése. A panel-építkezések miatt lejáratott lakó-„telep” szó ekkor még a nagyobb közösségek számára létrehozott városi épületegyütteseket jelentette. Az állam által előkészített – Győri Ottmár építész terve szerint – építési céllal átadott 472 ezer négyszögölnyi területen viszonylag nagy telkeken létesültek a lakóházak, megfelelő városi környezettel együtt, utcákkal és terekkel: gondoltak a városközpontra is, üzletek, iskolák, posta, gyógyszertár és templomok létesítésére.

A már épülő kispesti városrész központi terének tervezésére Kós Károlyt kérték fel. Már korábban, építészeti tanulmányai közepette is kutatta a régi hagyományokat, Erdélyben a magyar építészeti és tárgyi kultúránk bölcsőjét. Így jutott arra a következtetésre, tervezői gondolatla, hogy az erdélyi szász városok központjait mintaként felhasználja. Megállapította, hogy évszázadok fejlődésének eredménye a szász városok főtereinek négyzetes alakja, tágas és levegős alapformája, polgári házakkal körülépített térfalai.

Kós Károly alapul vette Meggyes város központjának elrendezését, és Kispesten ennek mintájára négyzetes alaprajzú teret komponált. A térfalakat különböző elrendezésű és funkciójú épületekből alkotta meg, és a közteret jól áttekinthető díszparkként tervezte meg. Ez a tér Petőfi Sándor nevét viselte. 1987-ben Kós Károly tisztelete jegyében, és az erdélyi falurombolás jelképes válaszáként felavattuk Kós Károly bronzszobrát. Kispest Wekerle-telepi városközpontja azóta erdélyi jelkép is, emlékeztetve az építész-alkotó Kós Károlyra.

Vízy László

Ünnepnap a Wekerlén

Nagy Tamás Kispeszt díszpolgára

Kispeszt önálló községgé válása 140. évfordulója alkalmából Nagy Tamás, a Wekerlei Társaskör Egyesület elnöke kispesti helytörténeti tevékenységéért Kispeszt Díszpolgára kitüntetését kapott. A kerületi képviselőtestület kitüntetését június 17-én, a Kispesti Munkásokon tartott ünnepi képviselőtestületi ülésen adták át. A Wekerlei Társaskör Egyesület a Wekerle-telep centenáriumának európai színvonalú megrendezéséért korábban már Budapest-ért-díjat, valamint a Kós Károly Díjat vehetett át.

Gróf Batthyány Lajos

Halotti anyakönyvi bejegyzés nyomában

A szakirodalmi források szerint Batthyány gróft hivatalosan Ungváry György tábori lelkész kísérte el utolsó útjára, és így neki kellett volna bevezetnie a halotti anyakönyvbe a kivégzés tényét. Ungváry atya a cs. kir. 3. huszárezred lelkésze volt és 1849 őszén a pesti cs. kir. haditörvényszék mellé rendelték ki lelkési szolgálatra. Ezen igazságszolgáltatási testületnek ugyan nem voltak saját matrikulái, de mivel Ungváry hivatalosan a cs. kir. 3. huszárezred lelkésze is volt, ezért átnéztem ennek az ezrednek az anyakönyveit – melyek az osztrák Hadilevéltárban (Kriegsarchiv) találhatóak –, de azokban nem szerepelt a keresett bejegyzés. Ugyancsak nem vezették be a kivégzés tényét a budai cs. kir. főpa-

pi hivatal (K. k. Feldsuperiorat) matrikuláiba – melyek a budapesti Hadtörténeti Levéltárban találhatóak – sem.

Batthyány Lajost a hírhedt pesti Újépületben (Neugebäude) – mely a mai Szabadság tér területén állt – végezték ki. Ez a terület a lipótvárosi – 1938-tól szentistvánvárosi – római katolikus plébániához tartozott, ennek ellenére azonban a lipótvárosi matrikulák nem emlékeznek meg a miniszterelnök haláláról.

Batthyány gróft hivatalosan a Kerepesi úti köztemetőben kellett volna eltemet-

ni, mely sírkert a józsefvárosi római katolikus plébánia területén feküdt. Szántóffy Antal józsefvárosi plébános azonban titokban a pesti ferences atyák – a mai Ferenciek terén lévő – templomának kriptájában helyezte „ideiglenesen” nyugalomba. Ez utóbbi templom a belvárosi római katolikus egyházközség filiája volt. Igen ám, de e két plébánia anyakönyveiben szintén nem szerepelt a miniszterelnök halála.

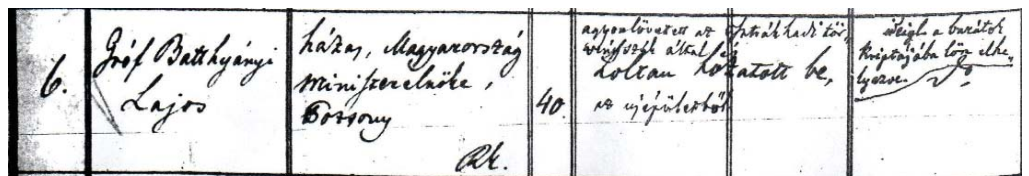
Így „próba szerencse alapon” átnéztem a többi, már ekkoriban is működő pesti római katolikus egyházköz-

ség (terézvárosi, ferencvárosi, etc.) anyakönyveit és végül a Szent Rókus plébánia matrikuláiban sikerült megtalálnom a keresett dokumentumot.

Igaz, hogy a halotti anyakönyvi bejegyzés új adatokat nem tartalmaz – téves adatot, az életkor tekintetében viszont igen, mivel Batthyány 1807. február 10-én született és így a halálakor már 42 és fél éves volt –, de véleményem szerint csak ezen forrás ismeretében válhat teljesé, egészzé a „kép”!

Gróf Batthyány Lajos eddig ismeretlen és így publikálatlan halotti anyakönyvi bejegyzése (képünkön) – a XV. kötet 362. oldalán található.

Merényi-Metzger Gábor

Krisztus Urunk' születése után 1849.	
Hó, Nap:	[Október] 6.
A' meghaltnak és eltemetettnek Vezeték- és Keresztneve:	Gróf Batthyányi Lajos
A' meghaltnak és eltemetettnek Életneme, születéshelye [és vallása]:	házas, Magyarország miniszterelnöke, Pozsony, R[ómai] k[atolikus]
A' meghaltnak és eltemetettnek életkora:	40.
Betegség' neme, mellyben meghalt:	agyonlövettet az osztrák hadi törvényszék által és holtan hozatott be az új épületből
Temető és Eltemető:	ideig[enesen] a barátok kriptájába lön elhelyezve.

Angyalföldi gyárak helyzete

Fotókiállítás az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben

Angyalföld egykori gyárainak mai állapotát mutatja be az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény Bujnovszky Tamás építészeti fotográfussal közösen készített és június 22-én „[made in] Angyalföld” néven megnyitott fotókiállítása. A gyűjteményben látható tárlat mintegy hatvan fotón keresztül tárja eléink hűszál is több néhai ipari létesítménynek napjainkban meglévő helyzetét.

Az 1870-es évektől Angyalföldön működni kezdő

gyárak és (kis)ipari üzemek száma és jelentősége 19. század végi fővárosi infrastrukturális fejlesztéseknek – főként a vasútvonalaknak és a három pályaudvarnak – köszönhetően jelentős mértékben megnőtt, a Váci út két oldalán a magyar gépipar „főutcája” jött létre, a malomipari és egyéb gyárak/üzemek mellett... A rendszerváltoz(tat)ás után a szocialista piacra termelő gyárakat az új tulajdonosok felszámolták, az ingatlanokat más célokra hasznosították.

A „[made in] Angyalföld” kiállítással egyidejűleg látogatható a Tripolisz 100? című kamara kiállítás is. A

Bujnovszki Tamás hatvan fotójának egyike

„Tripolisz” nevet viselő munkástelep zöld tornácos házaiba 1915-ben költöztek be első lakói. Az egykori telep utolsó házait a hetvenes években számolták fel. Mindkét kiállítás december 31-ig tekinthető meg.

Az eltűnt idő emlékei

Helytörténetről Kispest Városünnepén

● folytatás az első oldalról

ték meg a futóhomokot. Pestlőrincen az MTA és a minisztertanács elnöke, gróf Lónyai Menyhért, báró Eötvös Lóránd, Puskás Tivadar nyaralói épültek, a Vecséstől elvált Colonie Klein Pestet pedig Széchenyi kedves embere, Herrich Károly kezdte parcellázni. A mérnök úr és a négyzögölen-

A híres cukrász família, a Hauer család

ként 80 krajcárért 1869-től letelepülő iparosok: Czürkocsáros, Kasza lakatos, Muszulin pék, Meisner bogárnár 48-ban honvédként harcoltak, s hazafiságukban osztozott Lukács vendéglős, Lilling kőfaragó, Bauer szatócs is, akik a Határ csárdától kifelé vezető Üllői út átmenő forgalmától remélték megélhetésüket.

Az 1871-ben a Lőrincsel együtt községet alakító Stovasser bíró és 13 tanácsárja a szaporodó lakossággal együtt két éven belül a lajosmizsei vasúton, Takács Budáig szállító társaskocsiján, s később a Lőrinci Téglagyár tehervonatához kapcsolt két személykocsin közlekedett. A Petőfi téren 1884-től engedélyezett hettivásár, a kiállításokról első díjakat hozó asztalosok, a fejlődő infrastruktúra, a Hattyúsziget vadászváró dzsungelé idevonozta a fővárosiakat.

A Kispesti Általános Ipartestület 1886-os megalaku-

lása előtt a magyarok Szabó Pál, a németek Berán Antal kocsmájába jártak, a közös mulatságokat a Török Császár vendéglőben tartották. Az 1884-es XXVII. tc. 100-as létszám előírását csak a kereskedőkkel együtt tudták alapító, rendes és pártoló tagokkal biztosítani. Alapszabályuk az ipar és a község támogatása mellett a tanoncnevelést is kiemelte. A 48-as Függetlenségi Párt képviselőjében, a Formanek varrta díszmagyarban parádéztak a helyi és az országos rendezvényeken, március 15-én, a millenniummal egybeeső negyedszázados községi és az 1903-as Rákóczi emlékünnepen.

Dolgoztak az 1896-os városligeti kiállításon, ők készítették Rákóczi 1906-os hazahozatalakor bronzkoporsóját. Főszereplők Kossuth születésének centenáriuma és az 1911-es szoboravatáson.

1920-ban Kispest 50 000 lakosával az ország legnagyobb községe. 1922-ben jut városi rangra, s Válya Gyula polgármester kitűnő szervezőmunkája 1100 kisiparosnak is hoz állami támogatást. Horthy kormányzó és József főherceg nyitja meg az 1000 kisiparos félévszázados munkáit is bemutató Kossuth téri kiállítást. Csak képeslapok őrzik – az 1970-es években beépítéssel elcsúfított – a három templomhoz vezető impozáns Fő utca gyönyörű fasorát. Itt avatták az iparosok székházukat és zászlót, banketteket, esküvőket, bálkat tartottak. Taigiszter Lajos pékmester, kormányfőtanácsos tartotta össze elnökként

a szakmai csoportokat és a különvált Kereskedők Egyesületét. Törődött az Iparos Tanonciskolával, dalárdájuk Sztára Sándor karnagy vezetésével I-II. díjakat nyert, s a tornászok, sportolók is jó eredményeket értek el.

A ma 70 000 fős XIX. kerület az I. és II. világháború utáni relikviákkal idézi fel iparosainak hétköznapijait. Az első enteriőr hazánk legrégebb, 140 éves cukrász dinasztiájának, Augusztéknak rózsás házaspárral díszített, három emeletes esküvői marcipános gyümlöcstortáját, üzleti berendezéseit, konyhai eszközeit mutatja be, melyekkel 1955-ben a Déryné Cukrászdában is találkozhatunk. Az 1890 óta (1931–37 közt a Rákóczi út 49-ben) működő, fagyaltos kelyhérről is híres Hauer család 1949-ben Cukrászati Gyárat alapít, látjuk az 1956-os

Fotók: Gaál Károlyné

Erkel Cukrászdát. A 80 éves nagyapa és négy gyereke közül külön portré is emlékeztet a kispesti Rezsőre. A forradalom évétől máig várja vendégeit az Ady Endre 55-be Feketéné, a Vadász család Irén lánya és még sok „finomságokat” gyártó szaktársuk.

1929-es tanonciskolai segédlevélen olvassuk, és az 50. évfordulón feleségével

látjuk a Kossuth tér 6-ban dolgozó Herbert Lajos fodrászt, s szemben a szalonbeli mosó, szárító, régi daueroló, bodorító szerkezeteket, üzleti

Ipartestületi zászlószentelés résztvevői

berendezést. Az árjegyzékek a Koronás világot is felidéznek és az idősebbek sok ismerős jó mesterre emlékezhetnek a tárlók és fotók alapján.

A sarki szabóműhely asztalán szabásminták, próbababa, varrógép, faszenes-, gáz- és villanyvasaló juttatja eszünkbe az elismert szakmát, közülük 1945 után a Mértékutáni Szabóság lett az első szövetség.

A magántulajdon felszámolása utáni egyik jelszó: „Semmi kétség, a RÁVISZ a segítség!” Az 1977-es Ez a divat évkönyv frázisai ma már csak mosolyt fakasztanak, de hogyan érezhettek a vendéglős tablón is látható Gerstenbrein, Hartmann, Majsai és társai, mikor egész életük munkája semmivé lett. Papp Endre, a szállkanélküli haláról híres és Európa szerte közismert Gödör vendéglőse mesélte, úgy dobták ki szobájából, hogy még személyes holmiját se vihette magával.

Sokáig sorolhatnánk a kiállításon látott és hétköznapijainkat megszépítő kiváló kispesti iparosokat, akiket emberi tartásukért, szakértelmükért visszasírunk egyre kevesebb „mestert” nevelő világunkba.

Gaál Károlyné

Várbarátok Köre

Közel fél évszázad alatt a Várnegyedért

Bár közhasznú egyesületi bejegyzése csak 2007-ben történt meg, a budavári Várbarátok Köre több mint 44 éve folyamatosan működő társadalmi szervezet, amelyet négy évtizeden át teljes egészében – gazdasági tekintetben is – a szervezők önzetlen munkája és tagjainak, közönségének érdeklődése tartotta fenn. A Várbarátok Köre célkitűzése, hogy megőrizze és közismertté tegye a Várnegyed hagyományait, emlékanyagát, értékeit, és ezzel erősítse polgári lokálpatrióta öntudatát.

A Várbarátok Körét 1966-ban alapította Ney Ákos nyugdíjas mérnök, a két világháború között a MÁV igazgatója, és Földmár György orvos. Havi összejöveteleit előbb a Szentháromság téri Magyar Kultúra Házában tartotta, aztán a Tárnok utcai Általános Iskolában, 1999-től pedig a Litea Könyvszalomban. A vári kulturális élet fontos, egyes időszakokban egyedüli fóruma volt a Várbarátok Köre.

Az összejöveteleken meghívott előadók foglalkoztak a Várnegyed és közvetlen környéke helyismereti és helytörténeti kérdéseivel, a legtagabb formában, kifeje-

zetten a nagyközönség számára érthető és élvezhető, szép stílusban. Történelemről éppúgy szóltak az előadások, mint építészetéről, a Vár híres lakosairól, művészekről, színházról vagy irodalomról, közlekedési és műemléki koncepciókról, a kerület közigazgatási kérdéseiről vagy a barlangokról – és sok más témáról.

A Várnegyed, mint átfogó téma, neves költőket és építészeket, régészeket és történészeket, mérnököket és orvosokat egyaránt megszólalásra ösztönzött az évtizedek során. Csupán néhány nevet kiragadva a jeles előadók hosszú sorából: Keresztury Dezső költő, Zolnay László régész, Ritoók Zsigmond klasszika-filológus, Ráday Mihály városvédő, Pogány Ö. Gábor művészettörténész, László Gyula régész-történész, Vörös Károly történész, Póczy Klára régész, Dragonits Tamás építész, Katona Tamás történész, Ney Klára Mária irodalmár, a Várbarátok Köre elnöke, Blanckenstein Miklós prelátus, Buza Péter publicista, Szörényi László irodalomtörténész, Nagy Gábor Tamás polgármester, Szőnyi Zsuzsa, Czigány

György költő, Sebestyén Márta énekes, Bolberitz Pál teológus, Benyhe János műfordító, Sárközi Mátyás író, Skultéty Csaba író, Szita Szabolcs történész, Gracza Lajos – a Liszt-archívum létrehozója, és mások.

Az összejöveteleken átlagosan ötvenen vesznek részt hallgatóként, de alkalmanként ennek akár a duplájára is felszökhet létszámuk. A hallgatóság bő felerészben az idősebb, nyugdíjas korosztályba tartozik, és alkalmmal fiatalok is megjelennek mind hallgatóként, mind az előadók között.

Buzinkay Géza

Köszönet támogatóinknak

A Városunk megjelenését pályázati támogatásával segítette a Budavári Önkormányzat és Kispest Önkormányzata. A felajánlott adó 1 százaléka (idén 45 197 forint) és szerzőink is jelentősen hozzájárultak számaink megjelenéséhez. Támogatásukat köszönjük!

Budapesti Honismereti Társaság

Tabáni Regatta és Fesztivál

A Budavári Önkormányzat, a Budavári Művelődési Ház Tabán Múzeuma, a Magyar Evezős Szövetség és a Tabán Társaság Egyesület összefogásával tartják meg szeptember 17–18-án a Tabáni Regatta és Fesztivált.

Az első napi program helytörténeti vonatkozású eseményeiből említésre érdemes a Tabán Múzeumban *Lenkei Ákos* vetített képes bemutatója a virtuális Tabán atlasz továbbfejlesztett változatáról. Másnap ugyanitt az evezősverseny díjkiosztója után – a díjakat *Vecsey András* a Budavári Önkormányzat képviselője adja át – mutatják be *Völgyesi Levente*: A tabáni énekkar egyesület megalakulásának története című kiadványt.

A Lánchíd Kör előadásai

A 200 éve született Clark Ádámról emlékeznek meg szeptember 21-én a Lánchíd Kör tagjai. Programjuk délután 5 órakor Clark egykori, Ybl Miklós tér 6. szám alatti lakóházánál koszorúzással kezdődik – a megemlékezést *Hajós Tamás* mérnök tartja. A Magyar Kultúra Alapítvány székházában 6 órától Clark emlékhelyek Edinburghtól Pest-Budáig című előadással folytatódik rendezvényük.

Október 27-én délután 5 órától a Budai Vigadó földszinti stúdiótermében *Hamberger Judit* történész, politológus, a Magyar Külügyi Intézet munkatársa tart előadást *Szlovákok a magyarokról* címmel.

December 14-én délután 4 órai kezdéssel a budavári Sissi étteremben tartják Adventi délutánjukat, *Vitay Ildikó* és a Budavári Általános Iskola tanulóinak bevonásával.

Rákosmente szakácskönyve

A soknemzetiségű Rákoskeresztúr népi táplálkozását mutatja be *Ádám Ferenc*, *Barna Andor*, *Burger Erzsébet* és *Hódos Mária*: Rákosmente szakácskönyve című kiadványa. A helytörténeti, néprajzi jellegű kötet bevezető tanulmánya mellett számos magyar, német, szlovák és zsidó recept közlésével bővítheti ismereteinket. Az igényes kivitelű, második kiadásban megjelent, színes fotókkal illusztrált kiadványról Ádám Ferencnél, az Erdős Renée Házban lehet érdeklődni (tel.: +36-20-264-9158).

Kispest képekben

Településük alapításának 140. évfordulójára emlékezve Kispest önkormányzata Kispest képekben címmel fotóalbumot adott ki. A nagyalakú, esztétikus megjelenésű színes kiadvány a városrész jelenkori helyzetét doku-

mentálja, jellegzetes épületeinek homlokzatát, belső tereit, fontosabb köztereit, jelentősebb szobrait, emlékhelyeit bemutatva. Az album fotóit *Koleszár Adél*, a képeket röviden bemutató szöveget *Siklós Zsuzsa* készítette.

Az Újpesti Városnapok keretén belül augusztus 27-én nyílt meg az újpesti kisiparos élet múltját felidéző időszaki tárlat, az Emlékek az Újpesti Ipartestület életéből. A település történetében az alapítástól kezdődően, gróf Károlyi István felhí-

Újpest Ipartestületének tevékenységéről

Válogatás a kisiparos élet relikviáiból

Az Ipartestület elnöke, Sefcsik Béla nyitotta meg a kiállítást

vása nyomán volt jellemző az iparosság jelenléte. A 19-20. század fordulóján kialakult nagyipar mellett hasonló jelentőséggel bírt a helyi kisipar szerepe. A lakossági igények kielégítését, egyedi termékek gyártását ők tudták felvállalni, ezért több iparágban a hazai igények kiszolgálása mellett jelentős export kapcsolatokat is kiépítettek. Nagyszámú faiparos, kovácsok, öntők, bőr- és faipari alkatrészeket, szerzőmunkákat gyártó dolgozott az itt letelepülők között. Öntudatos, lakó- és munkahelyéhez erősen kötődő polgári réteget teremtett ebben az időszakban bámulatos gyorsasággal a kisipar, mely Magyarországon szinte

példa nélküli volt. Természetes, hogy az első ipartörvényt követően szinte azonnal megalakult érdekvédelmi szervezetük is, majd

1885-ben létrejött az Újpesti Ipartestület. Folyamatosan alakultak az iparági szakosztályok, beleértve a szolgáltatás területén dolgozókat is. Egy évvel a szervezet megalakulása után, 125 évvel ezelőtt már székházat építettek, mely ma többszö-

ri átépítés után a Király utcai regionális könyvtárnak ad otthont.

A testület tevékenysége kiterjedt a működést segítő, nyersanyag beszerzési, áru-forgalmazási problémák megoldásán kívül, könyvelési, adó tanácsadási feladatokra is. Válságos években munkaalkalmat, megbízásokat szerzett a szűkölködőknek, az idősek, elesettek számára bentlakásos otthont hozott létre, segélyezésre gyűjtött. Az utánpótlás képzésére tanfolyamokat, továbbképzéseket szervezett, kezdeményezése nyomán jött létre Újpesten az első faipari iskola. A kontárok kirekesztésére rendszeres ellenőrzést végzett, vizsgabizottságokat működtetett.

Felelősségteljes munkájuk is eredményezte, hogy Újpest az 1910-es években Magyarország negyedik ipari városa lehetett. A testület tisztikarát közmegebecsülésel kiérdemlő iparosok, képzett jogászok és titkárok látták el. Róluk utcát nem neveztek el, emléktáblát sem kaptak, de nevük, személyiségük emléke megőrződött. A kiállítás nekik állít emléket, munkájuk nyomait felviláncolva, melyet a helytörténeti gyűjtemény anyagából és magánszemélyek által kölcsönzött emlékekből válogattak a rendezők, Szöllősy Marianne és Gelléri István.

Testületük működését 1949-ben az államosítások és az egyéni kisipar felszámolására való kormányzati törekvés szüntette be. Feledésbe nem merült, a rendszerváltozás után megalakulva folytatja tevékenységét, a 21. században élesztve újjá a 20. század eleji vívmányokat – hallgathattuk az Újpestért díjjal kitüntetett, Sefcsik Béla ipartestületi elnök megnyitó szavaiban. A kiállítás szeptember 11-ig volt megtekinthető az Újpest Galériában.

(szm)

A helytörténeti gyűjtemény anyagai és magánszemélyek családi emlékei a tárlaton

Halassy Olivérre emlékeztek

Felavatták az újpesti sportoló mellszobrát

Újpest Önkormányzata az Újpesti Torna Egylet egykori legendás sportolója, vitéz Halassy Olivér vízilabdázó, olimpiai-aranyérmes, az 1500 méteres gyorsúszás Európa-bajnoka mellszobrát – Tóth Dávid újpesti szobrászművész alkotását – augusztus 28-án, a Halassy Olivér Sportközpont bejáratánál (IV. ker., Pozsonyi u.

4/c.) avatta fel. Az 1946-ban egy szovjet katonai járőr által agyonlőtt sportoló emlékéért Csóti György volt nagykövet, külpolitikai tanácsadó idézte fel. Halassy Olivérről korábban a Városunk 2009/4. számában emlékeztünk meg, az újpesti Kassai utcai iskola sarkán, október 23-án leleplezett emléktáblája kapcsán.

A legendás sportoló emlékéért Csóti György idézte fel

Pest-budai hajóhidak

Évente nyolc hónapig szolgálhattak

● folytatás az első oldalról

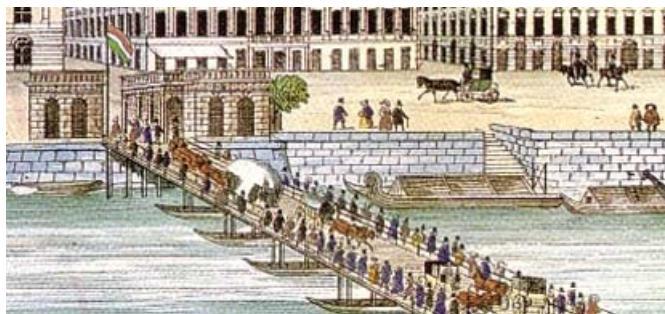
jóra épült pesti hajóhidjáról írnak, melyet a tizenöt éves háborúban az 1602-es ostromnál felrobbantottak. A török hajóhidat évente újra összeállították, majd végleg az 1686-os visszafoglalás során égett le.

Ezután 1701-ig nincs adat hajóhídról, de ekkor Möller Vilmos bécsi ácsmester ötletes találmánya a repülőhíd, más néven lengőkomp jelent meg a Dunán. Ez kettestű katamarán volt, amelyet 6–700 méter hosszú kötél kapcsolt egy, a folyó közepén lehorgonyzott csónakhoz. A kötelet csónakok sora tartotta a víz felszínén. A repülőhíd lelke a kormánymű (a hidas) volt, melynek átállításával a folyó sodra, mint egy ingát lendítette át a kompot 7–8 perc alatt a Duna egyik partjáról a másikra.

A török után először 1767-ben, Albert szász her-

ceg látogatására vertek ideiglenes hajóhidat a Dunán. Ezután csak 1790-ben Lipót országgyűlésére építtetik meg újra Franz Joseph Sűttenegger passauai ácsmesterrel. Igen sok vendég érkezett Pest-Budára, ezért még egy repülőhíd is működött. Ettől kezdve a hajóhidat évente összeállították.

A lazább rögzítés miatt a híd hosszú, ív alakú volt és 63–64 csónakon állt. Később már erősebb hidat készítettek. Az 1821-es képeken, a híd a merev összeköttetés miatt már egyenes, és ehhez kevesebb, 43 dereglye kellett. A híd hossza 422 méter (később-

A pest-budai hajóhid (részlet – Carl Vasquez, 1837)

biekben m), szélessége 8,85 m – 6,65 m jutott a kocsiknak, közepén kerékhárító gerenda volt a szekereknek, mindkét oldalon 1,1 m volt a gyalogosoké. A hidat szobrokkal is díszítették. A dohányzás és előzés tilos volt!

A nemesek, a papság, a katonaság valamint azok szolgálai nem fizettek hídpenzt. Az átkelésért gyalogosoktól 1 krajcárt, a szekerektől 36, az állatokért 2 krajcárt szedtek. A hajóhid csak évente 8 hónapig tudott szolgálni, télen a Kishíd utcai pajtában pihent. Itt elvégezték a karbantartást, amihez többek közt a nagykőrösi kovácsok járultak hozzá.

1814. október 24. jeles ünnep volt, mikor a Szent Szövetség vezetői, a Napó-

Budát és Pestet összekötő hajóhid 1617-

leon felett diadalmaskodó három uralkodó, I. Ferenc osztrák és magyar-cseh király, III. Frigyes porosz király és I. Sándor orosz cár hajtatnak át a hajóhidon. Megtekintették a pesti német színház előadását, majd pótszüreten vettek részt a Náador-szigeten.

Az 1830-as évektől, az állandó gőzhajózás beindulásakor, a hajóhid egyre kényelmetlenebbé vált, már naponta kellett szétnyitni. A hidat viharoknál, árvizekkor a hajómalmok sokasága is veszélyeztet-

A vitrinekben eredeti iratok, könyvek, mappák sorakoznak

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) Örökség Galériájában szeptember 1-jén Tamási Judit, a KÖH elnöke köszöntötte a Történelmünk leghitelesebb okmányai - válogatás a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal gyűjteményének kin-

Történelmünk leghitelesebb okmányai

Válogatás a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal gyűjteményéből

cseiből című időszaki tárlat megnyitóján résztvevőket.

A kiállított tablók az Európai Unió (EU) magyar elnökségének idején Gödöllőn, a királyi kastély lovardájából átalakított konferenciatermek közötti folyosón már láthatók voltak, bemutatva a Műemlékek Országos Bizottságának (MOB) alapítóit és munkáit. A magyarországi EU-elnökség előkészítéséről és lebonyolításáról Robák Ferenc, a magyar EU-elnökség operatív ügyeinek kormánybiztosa tartott tájékoztatót.

A Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottságát (1881-től Műemlékek Or-

szágos Bizottsága – MOB) 1872-ben Pauler Tivadar vallás- és közoktatásügyi miniszter hozta létre – ismertette Somorjay Selysette művészettörténész, a KÖH Műemléki Kutató Intézet és Dokumentációs Központ igazgatója szakmai megnyitójában.

Az Örökség Galériában a fényképek, rajzok, tervek és akvarellek másolatai mellett két vitrinben kevésbé ismert, 1872 és 1912 közötti eredeti iratok, könyvek, mappák stb. is kiállításra kerültek. A tablókön és a vitrinekben olyan neves alapítók munkái és portréi láthatók, mint Henszlmann Imre – a MOB

első elnöke, Arányi Lajos, Schulz Ferenc, Möller István, Huszka József, Forster Gyula, Storno Ferenc, Steindl Imre és Schulek Frigyes.

A MOB szakmai irányítója Henszlmann Imre (1813–1888) művészet-

Somorjay Seysette, Tamási Judit és Robák

ben

te. Télen híd helyett, a befagyott Dunát szalmával felszörták és a felhízalt jégen keltek át. Az átkelést segítő hídmester a gyalogosok és kocsik után ekkor is pénzt szedett.

A hajóhid egyre kevésbé látta el az iparosodó város átkelési igényeit, ezért régóta napirenden voltak egy állandó hídra vonatkozó tervek – a Lánchidat 1849. november 20-án adták át. Az utolsó hajóhidat 1849-ben felgyújtották, és 1850-ben lebontották.

Horváth Péterné

történész, régész – 1867 után országgyűlési képviselő is volt. A MOB vezetésébe olyan személyeket kért fel, akik a korszerű európai gyakorlatot képesek voltak átültetni és továbbfejleszteni hazánkban.

A KÖH tárlata az I. kerületi Tánacsics Mihály utca 1-ben október 22-ig látogatható.

gabriel

k Ferenc a tárlat megnyitóján

Célegyenesben a Hegyvidék

Tárlat a kerület sportéletének múltjáról

Újabb kiállítással jelentkezett a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény – minden évben más és más szeletét mutatják be a XII. kerület múltjának, idén a sportra esett a választás. A június 9-én megnyitott „Célegyenesben a Hegyvidék” című tárlaton a 19. századtól napjainkig tekinthetjük át a Hegyvidék sporttörténetét, olyan kuriózumokkal találkozva, mint Magyarország első golfpályája, vagy az egykor Európa-hírű svábhegyi autóversenyek.

A kiállítótérbe belépő látogató egy tematikusan felépülő kiállítással találko-

son találkozhatnak olyan archív felvételekkel is, melyek bemutatják többek között Papp Laciék különleges felkészülését a versenyekre, mint például, amikor a sportolók fát vágnak a Normafa közeli erdőben.

Kiemelt helyet kapott az egykori Széchenyi-hegyi golfpálya, mely idén ünnepelné megalapításának 100. évfordulóját. Meg lehet csodálni régi, fából készült golfütőket, az egykori bajnok Szlávy Béláné hortobágyi kitelepítést is túlélő felszerelését, valamint egy közel száz éves fűnyíró gépet, mellyel a golfpálya fűvét

A hegyvidéki sporttörténeti kiállítás tematikusan épül fel

hat, így külön tablót kapott a Sportkórház, a TF és a sportegyesületek is, melyekből kiemelt helyen szerepel az egykor a Széll Kálmán téren működő Budapesti (Budai) Torna Egylet, a híres BBTE. Találkozhatnak az érdeklődők a XII. kerületben élő olimpiákkal valamint ereklyéikkel is. Látható például Varga János birkózó olimpiai cipője, Nagy Tímea vívó ruházata vagy Szollás László korcsolyái. Felidézhetik az olimpiai versenyek izgalmát a kiállított olimpiai arany- és ezüstérmek segítségével, sőt szemügyre vehetik Csák Ibolya fair-play díját is. A kiállítá-

nyírták. A kiállítótérbe lépve a tekintetet mégis legelőször az 1927-es évjáratú Méray gyártmányú oldalkocsis motorkerékpár ragadja meg, melyhez hasonlókkal álltak rajthoz a Magyar Királyi Automobil Club szervezte svábhegyi autó- és motorversenyeken. 1920-ben álltak rajthoz először a versenyzők a Kékgolyó utcai rajtnál, hogy a folyamatos emelkedőt és a kanyarokat legyőzve az Agancs utcánál a Széchenyi-hegyen lévő célba beérjenek. Megtudhatják a kiállításra látogatók azt is, hogy ki volt az a versenyző, aki a pályarekordot ittasan, fogadásból állította fel.

Pokorni Zoltán és Balázs Attila a megnyitón

Természetesen a XII. kerület sportéletét nem lehet a túrázás és a Normafánál való sielés nélkül taglalni, azt azonban kevesen tudják, hogy vitorlázó repülőtér is működött a kerülethatáron, a Farkashegyen.

Érdekesség lehet az is, hogy régi filmrészleteket is meg lehet tekinteni a sportolókval, vagy a kerülettel kapcsolatban, a fiatalabb látogatók pedig a Microsoft felajánlásával működtetett X-box gépen játszhatnak interaktív sport játékokat. Ugyancsak a fiatal korosztály részesítheti előnyben a kertben felállított minigolf-és lengőteke pályákat.

A kiállítás egy évig, azaz 2012. júniusáig díjmentesen látogatható.

B. A.

1927-es, Méray-féle oldalkocsis motorkerékpár

A budavári Sikló

Az ostrom után négy évtizedet vártunk rá

A Várhegy oldalán működő Sikló létrehozását gróf Széchenyi Istvánnak fia, Széchenyi Ödön kezdeményezte, a terveket Wohlfahrt Henrik mérnök készítette el. A Széchenyi lánchíddal szemben, az Alagút mellett 48%-os emelkedőn mintegy 60 méter szintkülönbséggel 95 méter hosszú sínpárt építettek 1886–1870 között.

A ma is szenzációs jármű építéséhez – akkor – nem volt elegendő a Belügy- és Közlekedésügyi Minisztérium engedélyezése, a Császári és Királyi Hadi Főparancsnokság beleegyezése is szükséges volt.

A különleges, lépcsős szerkezetű kocsikat acélsodrony húzza fel és ereszti le a Clark Ádám tér és a budavári Szent György tér között. Az első háromfülkés két kocsit a bécsi Spiering gyárban készítették. Egykor az alsó állomás gépkamrájában elhelyezett gőzhajtású motor biz-

sítottotta az egymás mellett, ingajáratban, szemben haladó, 24–24 utast szállító kocsik mozgását. Ma már villanymotor működteti ezt a szerkezetet. 1920-ban fővárosi tulajdonba került.

Az 1930-as évek sajtója szerint „...évente közel 2 millió utas vette igénybe a budavári siklót”

A második világháború után a romjait ugyan eltakarították, de a korabeli lapok szerint „a budavári sikló 1985-ig, a rekonstrukciós tervekig csipkerózsika álmát aludta”.

Közben voltak elképzelések: 1962 – építsük újjá; 1963 – helyettesítsük mozgólépcsővel; 1965 – felújításhoz alakuljon Sikló Bizottság; 1975 – buszjárat induljon, „V” jelzéssel egy 211-es IKARUS vitte az utasokat a Clark Ádám térről a Budavári Palotáig; 1978–1980 után a végleg elfogadott terv megvalósítását a BKV-ra bízták. A hosszú idő után újjáépített siklót 1986. június 4-én nyitották meg.

Gavlik István

Boldog születésnapot!

Részlet a Budapesti Városvédő Egyesület kiállításából

A budavári sikló emléktábláját a Clark Ádám téren június 7-én avatták fel, majd a Budapesti Városvédő Egyesület a székhelyén megnyitott kiállításával emlékezett meg a budavári Sikló 25

éve történt újjáépítéséről, ismételt átadásáról. A tárlaton bemutatott korabeli tervrajzok, fotók, grafikák a régi Sikló emlékét idézték fel, és az újjáépítés dokumentumaival is találkozhattunk.

A budavári Sikló újjáépítésének kezdete (1984)

Egy lengyel a magyarral

A Klauzál Gábor Társaság a Vojnovich-Huszár Villában (XXII. ker., Budatétény, Művelődés u. 37/a.) Történelmi Szalon sorozatában október 9-én, este 1/2 8 órai kezdéssel tartja Kovács István (történész, volt krakkói főkonzul) előadását Egy lengyel a magyarral címmel, amely a magyar–lengyel történelmi kapcsolatokkal foglalkozik, kiemelve a reformkor és szabadságharc időszakát.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik című előadóst-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 5. (szerda) 17 óra

– *Az óbudai téglagyártás története* – Előadó: Kádár József helytörténész

– *Műhely: az Óbuda-Hegyvidékiek Egyesülete tevékenységéről*

– Előadó: Benyóné dr. Mojszis Dóra ügyvezető elnök

November 2. (szerda) 17 óra

– *A Százados úti művésztelep száz évéről* – Előadó: Szabó Gábor szobrászművész

– *Műhely: a Kispesti Társaskör tevékenységéről* – Előadó: Arany-Tóth Zoltán elnök

December 7. (szerda) 17 óra

– *A jövő Budapestje 1930–1960 (fejlesztési programok, rendezési tervek)*

– Előadó: dr. Sipos András főlevéltáros, fősztályvezető

– *Műhely: a Kertvárosunk 18 Egyesület tevékenységéről* – Előadó: Meleg András elnök

A 140 éve kialakult község intenzíven ápolta 1848 emlékét. Honvédek, börtönrel sújtottak, a 101 éves koráig itt élő radikális képviselő Madarász József; Kossuth jó barátjának fia, a világlátott Madarassy László főjegyző és a nála gyakran vendégeskedő Jókai is örömmel látták, hallották a Lajos napkor fellobogóztott Sárkány utcai „Kossuth Fákát”, a tüntetően hordott Kossuth kalapot, szakállt, a nevére keresztelt fiúgyerekeket, a harsogva énekelt dalokat. Az első 1895-ös kispesti hírlap címdaláról is Kossuth arcképe nézett az olvasóra.

A Budapest újság közli 1898. március 15-ről: A Varju vendéglőben Holbesz plébános, Varju Kálmán a 48-as Függetlenségi Párttól és Babos tüzér előadásai után a gyerekek Petőfi verseivel, a meghívottak a „48 filléres” menüt fogyasztva nótázással, és a Soroksári Honvédmennyhelynek gyűjtve emlékeztek az 50. évfordulóra. Mohón olvasták Gracza György, Vajda János, Rákosi Viktor, Arany, Jókai műveit, nemzetiszín szalagos bicikliket karikáznak végig a községen. A Műkedvelők „Mindnyájunknak el kell menni” címmel adnak műsort. A községi összefogás szép példaként értékeli Gajda polgármester, hogy a lelkes patrióta Herbacsék Bertalannak a Polgári Kör 1901-es bálján tett javaslata rögtön 54 támogatóra talált.

A szobor a lakosság összefogását és az önkormányzat azonosulását is megtestesíti, mert duplájára emelte az 500 koronás hozzájárulást a képviselőtestület.

1902. szeptember 19-én, Kossuth születésének 100. évfordulóján Varju Kálmán 48-as pártelnök a Határ csárdánál lovas bandérium élén várja a kormányzó Fe-

Kossuth-szobor Kispesten

Száz éve áll, társadalmi összefogás teremtette

renc fiát, s kíséri a díszvacsorára, ahol a tombola fődíja apja 40 cm-es gipsz szobra. A rendezvények szellemi

A szörnyű 1905-ös árvíz a lakosság 1/3-át érinti. Eperjessy Lajos főjegyző a 2 koronás tagdíjat Szerve-

A szoboravatás centenáriumián Kossuthról Gavlik István emlékezett meg (A szerző felvétele)

atyja Pruzsinszky Pál, a kiváló teológus professzor, akinek javaslatára 1903-ban, a Rákóczi szabadságharc 200. évfordulóján egésznapos ünnepséget szerveznek a szoboralapra. Varju bizottsági elnök lovakat és felszerelést hoz a kaszárnyákból, felesége jelmezeket az Operaházból, s a Nemzeti Színház művésze, Bajor György alakítja Rákóczit. A párdúcőr kacagányos heroldok, kurucok, cigányzenészek és a műsorok szereplői kispestiek, s este a Bódy színházban Sziglieti II. Rákóczi Ferenc fogságát adják elő Mandel Menyhért műkedvelői. A kertészek halottak napi krizantémjai és Varju ajándéktárgyai dupla pénzt hoznak a sorsoláson.

zeti Szabályzatban rögzíti, s ebből támogatják a rendezvényszervezőket. Varju az egyháztanács elnökeként felfedezi a templomépítésből visszamaradt emlékalbumokat, s 1200 koronáért kiárulja. De így sem elég a pénz, közli szomorúan Herbacsék pénztáros. A szoborbizottsági elnök kijelenti: két éven belül állni fog a Kossuth-szobor, ha kell saját zsebéből fedezi a hiányzó összeget. De Eperjessy csak kölcsönként fogadja el, s a kitörő lelkesedés hatására széleskörű gyűjtésbe fognak. Végh Mihály emlékfüzetében 22 oldalon keresztül sorolja fel az adakozókat.

Hybl József fiatal helybéli szobrászt, Zala György ta-

nítványát bízzák meg Kossuth életnagyságú szobrának megformálásával, s Telcs Edéék a bírálók. Csímár építőmester alapoz, Paplogo lakatos vasrácsot készít, Haraszi az öntést, Reckl a kőfaragást vállalja.

A szoboravatás napján a fellobogóztott Üllői úton vezetnek a városok, megyék, politikai pártok, művészek képviselőit az Operaház zenekarának kíséretében a Kossuth téri dísztribünhöz, melyet a helybéli egyesületek, iskolák és tízezres tömeg vesz körül. A Dalárda Himnusza után Varju Kálmán megköszöni a tízéves munkát és áldozatkészséget, s e szavakkal adja át Brandtner főjegyzőnek: „Kívánom, hogy e szobor örök hirdetője legyen a hazafiság, szabadság, függetlenség eszméinek!” Zlinszky István függetlenségpárti képviselő felolvassa a beteg Kossuth Ferenc köszönetét, majd Prusinszky megható szavakkal méltatja Kossuth polgári átalakulást és szabadságharcot lelkesen segítő tevékenységét.

Az ideji, 100. évfordulás megemlékezés résztvevői a Kossuth Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke, Gavlik István emlékező szavait vihették magukkal. Ajtai Barnabás aranyérmes pályaművet írt a szobor történetéről, de betegsége miatt Gajda Péter polgármester és az egykori szoborbizottsági elnök unokája, Gaálné Varju Vilma mondta el az 1911. június 11-én felavatott első kispesti emlékmű történetét.

A „Városünnepen” a 125 éves Ipartestületet is ünneplő fotókon a Nagy Balog János kiállító-teremben láthatjuk a Kossuth-szoborért harcoló polgárok képeit, szorgalmas munkájuk gyümölcseivel együtt.

G. K.

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093,
cím: 1013 Bp., Döbrentei u. 9.,
nyitva: Sze, Szo, V: 14–18 óra,

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel./fax: 250-1020
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–17 óra.

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652,
cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569,
cím: 1102 Bp., Halom u. 37/b.,
nyitva: H, K, Sz, P: 10–14,
Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznay Andor,
tel.: 208-6635,

cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Osvai Katalin,
tel.: 06-30-644-9309,
cím: 1117 Bp., Erőmű u. 4.,
nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Vezető: Balázs Attila, tel.: 457-0501,
cím: 1126 Bp., Beethoven u. 1/b.,
nyitva: K, Cs, P: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Munkatársak: Maczó Balázs, Varga Máté,
tel.: 349-1501,
cím: 1132 Bp., Váci út 50.,
nyitva: K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: -----, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14, Sze: 14–18 óra

Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Széman Richárd
tel.: 401-0866,
cím: 1165 Bp., Veres Péter út 157.,
nyitva: H–Cs: 10–16 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693,
fax: 256-9526,

cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K–V: 14–18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
Nyitva: K–P: 14–18 óra, Szo: 10–14 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény – Múzeumsarok

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, 06-20/258-0667
cím: 1183 Bp., Szent Lőrinc sétány 2.,
nyitva: K–Szo: 14–18 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvarny Ildikó,
tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–V: 10–18 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Bp., Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona, tel.: 285-2746,
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105.,
nyitva: Sze–P: 14–18 óra

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXXIX.

Budapestnek emlékül : Jókai Mór / a bev. tanulmányt és a jegyzeteket írta, a szövegeket vál. Buza Péter. – Budapest : Budapesti Városvédelő Egyesület : PIM : Summa Artium, 2011. – 230 p., [32] t. : ill., részben színes ; 17 cm. – (Budapest könyvek, ISSN 1788-9235)

Kertörökségünk : történeti kertek Magyarországon / [szerk. Szikra Éva] ; [kiad. a MNM Nemzeti Örökségvédelmi Központ ...]. – [Budapest] : MNM NÖK : Civertan Bt., cop. 2011. – 191 p. : ill. ; 21 cm

Kinszki Budapestje / szerk. Buza Péter. – Budapest : Herminamező Polgári Köre : Budapesti Városvédelő Egyesület, 2011. – 75 p. : ill. ; 20x20 cm

Klein Rudolf (1955-): Zsinagógák Magyarországon, 1782-1918 : fejlődéstörténet,

tipológia és építészeti jelentőség = Synagogues in Hungary, 1782-1918 : genealogy, typology and architectural significance / [a fotókat kész. Klein Rudolf]. – Budapest : Terc, cop. 2011. – 677 p. : ill. ; 31 cm

Watzatka Ágnes: Budapesti séták Liszt Ferencel / [a fotókat kész. ... Török Miklós] ; [a térképet rajzolta: Pető Hunor] ; [közread. a] Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. – [Budapest] : Helikon : Liszt F. Zeneműv. Egy., 2011. – 248 p. : ill. ; 20 cm

*

Barabás Miklós : IV. Hegytörténeti Konferencia / [... szerk. Balázs Attila és Kollega Tarsoly István]. – Budapest : Tarsoly K., 2011. – 96 p. : ill., részben színes ; 24 cm. – (Hegyvidéki históriák). – A Budapesten, 2010. máj. 27-

én rendezett konferencia szerkesztett előadásai.

Feitl István (1955-): Mikrotörténetek, 1956 : Pestszentlőrincről, Pestszentimrérről : tanulmányok / Feitl István ; [kész. a Politikátörténeti Intézet Budapest-történeti Műhelyében]. – Budapest : Napvilág K., 2011. – 269 p. ; 21 cm

Hérics Nándor (1957-): Csepel Vasmű / [... a fotókat kész. Hérics Nándor]. – Budapest : Hérics Neon Design Kft., 2011. – 120 p. : ill. ; 33 cm

Legeza László (1952-): A budai Szent Flórián-templom. – Budapest : Mikes K., 2011. – 64 p. : ill., főként színes ; 32 cm

„Nagypapához utazunk...” : az I. kerület régi képeslapokon = “We’re off to visit grandpapa...” : district I. on old picture postcards / [a képeket vál. és ... szerk. ... Fehér Ferenc, Saly Noémi]. –

Budapest : Márai Sándor Kulturális Közalapítvány, 2011. – 239 p. : ill., részben színes ; 21 cm

Sarnóczay György: Kistétény társasági élete a századelőn / [kiad. a Budatétényi Polgári Kör]. – [Budapest] : Budatétényi Polgári Kör, cop. 2011. – 14 p. : ill. ; 20x20 cm

A régi pesti városfal mentén / [szerk. Saly Noémi] ; [szerzők: Csontó Sándor et al.] ; [fotók: Surányi J. András] ; [közread. a] ... Budapesti Városvédelő Egyesület. – Budapest : Fekete Sas : BVE, 2011. – 278 p. : ill. ; 19 cm. – (Budapesti kultúrtörténeti séták, 2061-3431 ; 2.)

Volt egyszer egy Szki... / [... összeáll. ... Dömölki Bálint et al.] ; [közread. Számítástechnikai Koordinációs Intézet]. – Budapest : Kovács Ervin, 2011. – 117, [4] p. : ill. ; 24 cm

Gali Ágnes

A híres török utazó, Evlia Cselebi négyszáz éve született. A kerek évforduló tiszteletére május 22-én tudományos konferenciát és kiállítást rendeztek a Tabán Múzeumban. A Canlar együttes 17. századi oszmán zenei bemutatóját követően H. Kemal Gür, a Török Köztársaság nagykövete köszöntőjében idézte fel a nagy utazó alakját, aki tíz kötetben foglalta össze úti élményeit. E kötetek közül a hatodik-hetedikben olvashatunk Magyarországról is. Evlia Cselebi műve érdekesítően ábrázolja a 17. századi oszmán birodalmat és ízes anekdotákban, hangulatos történetekben mesél a korabeli magyar és török kultúra különféle aspektusairól. Színes stílusa és ironikus humora élvezetes olvasmányt tesz úti beszámolóját.

Másodikként Fodor Pál beszélt a világ török fölmérőjéről, akinek emlékére az UNESCO 2011-et Evlia Cselebi évének nyilvánított-

„Világok vándora voltam...”

Négyszáz éve született Evlia Cselebi

Sudár Balázs (balra) a török utazó munkájának magyarországi forrásértékére hívta fel a figyelmet

ta. Történeti műve az „irodalmi honismeret” műfajába tartozik. Főszereplője maga az utazó, aki történeteivel, leírásaival szórakoztatva tanítja olvasóit. A harmadik előadó, Sudár Balázs arra világított rá, miért is fontos nekünk, magyaroknak ez a mű. Szerzője őt nagy utazást tett szerte ha-

zánkban, jelentős hadjáratokkal vagy különleges megbízatásokkal. Úti beszámolójának mintegy 10%-a rólunk szól és ebben Magyarország egyes részeinek első rendszerezett leírását adja. Evlia Cselebi szenvedélyes adatgyűjtőként sok, másutt nem szereplő adatot közöl a magyarokról, ám ér-

demes megemlíteni azt is, hogy művében keveredik a fantázia és a valóság, sőt az is előfordul, hogy fiktív történetet mesél el, de igazi adatokkal (pl. a magyar koronáról). Az utazó nyelvésznek sem volt utolsó, ezt bizonyítja (a kiállításon látható) magyar szójegyzéke, amelyben számok, alapvető élelmiszerek neve és rövid mondatok is szerepelnek.

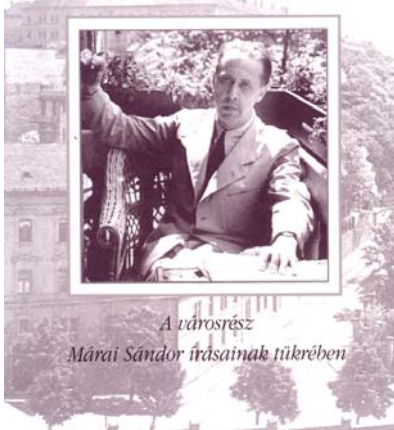
Végezetül Jankóné Pajor Ildikó, a gyűjtemény vezetője mutatta be a kamara-kiállítást, amelyet Sudár Balázs történész segítségével állított össze. Büszkén emelte ki a két eredeti Evlia Cselebi-részletet, amelyek a (Szokoli Musztafa építette) hajóhídról és a fürdőkről szólnak, de ezenkívül térkép, kerámiák és egyéb, a Tabánból származó törökkori leletek gazdagítják a kiállított anyagot. A hangulatos rendezvényt kávébemutatóval és török borkóstolóval zárták.

Katona Lucia

Budán lakni világnézet

A városrész Márai Sándor írásaiban

BUDÁN LAKNI VILÁGNÉZET

A városrész
Márai Sándor írásaiban tükrében

A Jövendő Kiadó és a Helikon Kiadó közös kiadványaként jelent meg a budai Vár, a Tabán, a Víziváros, a Krisztinaváros és a főváros budai oldalának egyéb részeit megelevenítő, Márai Sándor írásaiból összeállított

kötet. Mészáros Tibor, az író hagyatékának gondozója bevezetőjében négy szempont alapján foglalja össze Márai meghatározó jellegű, szubjektív kapcsolatát lakóhelyeivel. Élete mely szakaszában élt az adott helyen; mennyire volt az alkalmas az alkotás, az írás szempontjából; saját életidejének megvalósulását mennyiben segítette elő; milyen a város karaktere objektív és szubjektív szempontból?

Miért szerette a Krisztinavárost, miért hitte, hogy Buda szerethetőbb, mint Pest? E kérdésekre is választ ka-

punk Márai írásaiból. 1918-ban került a fővárosba, hogy jogot tanuljon, s 1948-ban innen kényszerült emigrációba. Szülővárosa, Kassa az ifjúkori élményeket jelenti, Buda, a Krisztinaváros a felnőttkor szerelme. „Pestre minden délután átmentem, elvégeztem ott dolgaimat, s aztán lehetőleg taxival vágattam vissza Budára; csak a Lánchíd budai hídfőjénél lélegeztem fel, amikor az Alagút kivágását s azon túl a Krisztina tér zöld lombjait megpillantottam.” Krúdyt idézve (hiszen ő is szomszédnak számított), Szindbádhoz hasonlítva önmagát, lélekben utazik az emlékek óceánján. Felidézi az ut-

cákat, a konfliktusokat, a fürdőket, a kiskocsmákat, a Színkört, a Tabánt s mindazt, ami a budai polgári élet kellékét jelentette számára. Egy-egy fejezet rövid gondolatok sora, bennük etüdökként jelennek meg a szereplők pillanatai. Utánuk zárójelben találjuk a kiemelés eredeti helyét jelentő írás címét. Márai az emigrációban sem tud elszakadni végleg: „Éjjel Virág Benedek verseit olvasom. Szomszédok voltunk a Krisztinavárosban, csak ő 200 évvel előbb költözött oda, a Szarvas térre. [...] jól esik éjjelkor a Csendes-óceán partján szót váltani a szomszédoddal.”

A kötet szemléletes, a kor hangulatát idéző fotóit Saly Noémi irodalomtörténész válogatta.

Szöllősy

Budapesti séták Liszt Ferencsel

Egy bicentenárium méltó emlékezete

Liszt Ferenc születésének 200. évfordulója alkalmából jelent meg a Helikon Kiadó és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem közös kiadásában *Watzatka Agnes* közel háromszáz fotóval illusztrált dekoratív könyve.

Az útikönyvek szabályai szerint felépülő kötet nyomon követi hol lépett fel, hol lakott, milyen előadásokra, hangversenyekre lá-

tozott el a zeneszerző a magyar fővárosban. 1823 májusában érkezett meg először az akkor csodagyerek Liszt Budapestre, melyet még 25 rövidebb-hosszabb itt tartózkodás követett 1886-ig, halála évéig.

A szerző a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont munkatársa, hosszú éveig gyűjtötte a magyar géniusz fővárosi épületekhez, intézményekhez, magánszemélyekhez fűződő kapcsolatairól.

Az útikalauz Liszt Ferenc rövid életrajzával, itt tartózkodása konkrét időpontjainak és a korabeli főváros jelentősebb eseményeinek sorával indítja el az olvasót a gondolati vagy esetlegesen tényleges sétákra. Térképek segítenek az egykori belvá-

ros, Buda, a Margitsziget vagy Pest egyes területein való eligazodásban. Végig járhatjuk Liszt lakásait, a koncerttermeket, színházakat vagy szállodákat, melyeket különböző alkalmakkor meglátogattott. Figyelemmel kísérhetjük, hol tanított, mely templomokban koncertezett, vagy kísérte figyelemmel a hazai zeneoktatást.

Megtudjuk, hogy megtekintette Munkácsy kiállítását a régi Műcsarnok épületében, vagy a Városligetben mikor játszották Magyar koronázási indulóját, és járt-e a ma már nem létező Polgári Lövdőben?

Több egyesület, baráti kör tagjaként kötött barátságot a művész közéleti szereplőkkel. Jókai írta róla: „Ahogy Liszt bánik a zongorával, azt szavakkal leírni nem lehet. Mikor ő arra a sokfogú ször-

nyetegre ráteszi a kezét, az megszűnik zongora lenni; valami élő csoda lesz belőle, mely haragjában fenyeget, mint az apokalipszis réme ledörög reánk; azután meghunyászkodik a rém, s elkezd beszélni lágyan a szív mély titkairól, miknek számára szó nincsen, megfogja a holdsugarakat s a csillagsugarakat, s azoknál fogva közelebb húzza az egész mennyboltot.”

Az összesen 103 szócikkből nem csupán a zeneszerzőről szerezhetünk információkat. A szerző kitűnő alaposítással tárja eléink mindazt, amit az adott épület, park-, intézmény történetéről vagy éppen magánszemélyről tudunk érdemes. Az érdekes, olvasmányos kötetet név- és tárgymutató egészíti ki.

Sz. M.

Kispesti Társaskör

Lebilincselő előadások, hagyományörző tevékenységek

A Kispesti Társaskör az újesztendőt egy maradandó élménnyel gazdagította. *Koppányné Lonci* vetített-képes előadást tartott Munkácsy Mihály életéről és a trilógiáról, amit a következő hétvégén megtekintettünk a Nemzeti Galériában.

Februárban *Máthé László* kutatómérnök a multifunkcionális szavazási rendszer előnyeiről, majd a Tóth Ilonkáról készülő filmről tartott előadást.

A következő februári összejövetelen a Rákóczi Emlékünnepségek Kispesten címmel *Gaalné Varju Vilma* tanárnő tartott tőle megszokott lebilincselő, egyéni élményekkel fűszerezett előadást, majd megemlékez-

tünk az újraalakult Kispesti Társaskör húsz esztendejéről.

Márciusban a „Magyar nép és a Kaukázus népeinek kapcsolata a csángók révén” című előadást *László Péter* tartotta meg. Egy másik alkalommal megemlékeztünk a 1848-ról ehhez kapcsolódva a sokak által ismeretlen tényekről, „Márciusi ifjak, mi lett belőlük” címmel, *Varju Vilma* tanárnő mesélt. Ezt követően *Lehoczky László* televíziós szerkesztő a médiák küldetéséről fejtette ki gondolatait.

Égészségünk megóvásához adott javaslatokat április elején *Ledó Mária* főorvos, majd a hónap második

felében a húsvéti népszokásokról tartottunk videovetítést.

Májusban „Önkormányzatunk jövője a költségvetés tükrében” című előadásával a választ *Gajda Péter* polgármester adta meg. A következő klubnapon „Városunk közbiztonságáról és közlekedési rendjéről” a rendőrfőkapitány adott tájékoztatást.

Júniusban műveltségi vetélkedőt tartottunk, és a félét a „fehér asztalnál” zártuk. Országjáró kirándulásunkon Kiskörösön és Kecelen jártunk a helyi nevezetességeket megtekintve.

A második félévben tervezett programjaink címeiből: Aradi 13 peranyag, búcsúlevelek a családnak; A szabadkőművesség Kispesten; Horthy Miklós és kora; Megemlékezés Liszt Ferencről, Orgonahangverseny vi-

deóról; A hagyományörző tevékenység bővítése az ifjabb korosztályok bevonásával / interjúk készítése... Ősszel a Gödöllői-kastélyba, vagy a királyaink városába, Székesfehérvárra tervezünk kirándulni. Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szívesen várunk.

Arany-Tóth Zoltán

Fodrászkiállítás Pesterzsébeten

A Pesterzsébeti Múzeumban október 12-én, du. 5 órakor *Gábor Tibor* történész nyitja meg Fodrász kiállítás, Tartós hullám című időszaki tárlatot. A múzeum szeptember 26-tól október 11-ig zárva tart. A tárlat megnyitását követően azonban vasárnaponként is látogatható lesz.

Megemlékezés Buda 1686-os ostromáról

Történelmi emlékhelyeink a Várnegyedben

A Várban élők és a turisták számára is különös látványt nyújtott az a színes csoport, amely szeptember 2-án, Buda visszafoglalásának 325. évfordulóján végigjárta a történelmi emlékhelyeket. A török kori hadi ruházatba öltözött hagyományőrző sereg nyomdokában ott haladtak a városrész vezetői és az idő közben csatlakozó érdeklődők.

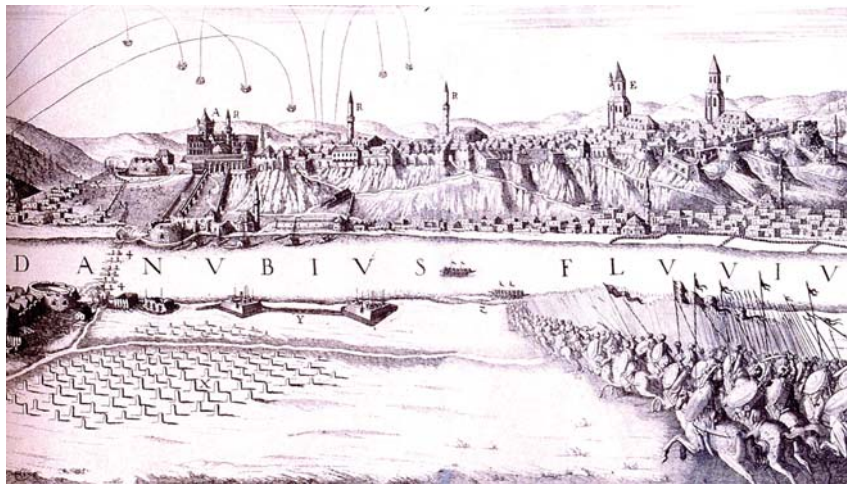
A Kapisztrán térről induló menet első állomása az Esztergomi rondella volt, ahol Horváth Lajos, a hagyományőrző csapat parancsnoka, felidézte Buda visszafoglalásának eseményeit. A menetet az Anjou bástyán folytatta útját, majd a Várba elsőként feljutó hajdúk emléktáblájánál és az utolsó budai pasa, Abdurrahman emlékkövé-
nél róttá le kegyeletét. A 70 éves török vezér karddal a kezében halt hősi halált. A

síremléken ez olvasható: „Hős ellenfél volt, békesség vele”.

Az emlékhelynél Sediánszky János, Budavár díszpolgára a győzelemmel kapcsolatos történelmi érdekességeket idézett fel. A résztvevők megtudhatták pl., hogy Buda felszabadításának hírére egy brüsszeli aszszony 14 évi súlyos betegsége-

adta le a hajdúk tiszteletére, majd elhelyezték az emlékezés virágait azon a helyen, ahol először tűzték ki a vár falára a magyar lobogót.

„In memoriam heroum christianorum pro urbe Buda mortuorum anno MDCLXXXVI – azaz: A Buda városáért elesett keresztény hősök emlékére 1686.

Buda ostroma Pestről nézve (1684, részlet – BTM)

géből hirtelen felgyógyult, és háza előtt lakomát adott.

Az emlékező szavak után a katonák díszlovéseket

– olvasható a következő helyszínen, a Bécsi kaputól néhány méterre, az 1936-ban elhelyezett márvány-

táblán. A menet tagjai egy mécses meggyújtásával emlékeztek a keresztény csapatok hőseire, majd továbbhaladtak a Hess András térre, ahol XI. Ince pápa szobra előtt Süllei László kanonok, a Mátyás templom plébánosa tartott ünnepi beszédet.

Süllei atya beszédében arról a legendáról is szólt, amely 1686-ban a Mátyás templomot mecsetként használt törökök körében történt. 145 évvel korábban, az átalakítás során a törökök elfalazták az Ulászló király által adományozott fogadalmi Mária-szobrot. Buda ostromakor a felrobbant lőpor ledöntötte e falat, és az imádkozó törökök legnagyobb rémületére „megjelent” a templomban a Magyarok Nagyasszonya. A vár még aznap a keresztény seregek kezére került: a kortársak e csodának tulajdonították az ostrom sikerét.

Az emlékséta zárásaként a szobor talapzatánál koszorút helyeztek el.

Rojkó A.

1956 Mikrotörténetek

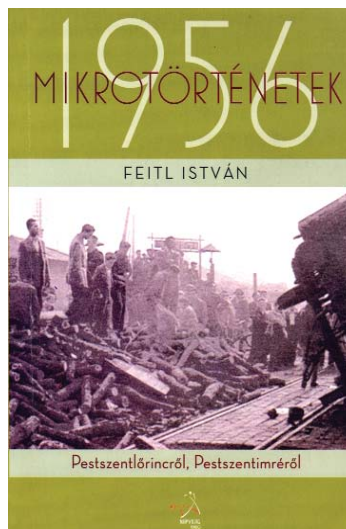
XVIII. kerületi esettanulmányok a forradalom napjairól

Az 1956-os forradalom fél-évszázados évfordulója alkalmára kezdtek megjelenni azok a kiadványok, amelyek egy-egy fővárosi kerület '56-os eseményeiről adtak számot. A városrészek közül a XVIII. kerület történései napjainkra különösen jól dokumentáltaká váltak Feitl István: 1956 Mikrotörténetek – Pestszentlőrincről, Pestszentimréről című kötetével, amely a Napvilág Kiadó gondozásában jelent meg.

Ez a könyv a meglévő levéltári források ütköztetésé-

vel kiegészíti a 2007 októberében kiadott Kenyér és tank – 1956 pezsztentlőrinci és pezsztentimrei eseményei elnevezésű tanulmány-és visszaemlékezés-gyűjteményt (erről a Városunk 2008. januári számában olvashattunk – a szerk.), amelyben Feitl István két anyagával is találkozhattunk a pártház ostromáról, ill. a helyreállításról és „rendte-remtésről” olvasván.

Ahogy mostani kötete címe is mutatja, egyfajta mikro-történetírásra tett kísérle-

– a külvárosi kerület főbb eseményeit (a pártház elfoglalása, a lajosmizsei vasúti átjáró barikádja, az Üllői úti harcok, stb.) próbálja re-

konstruálni, majd az '56 utáni rendőrségi vizsgálatok és bírósági peranyagok alapján a konkrét személyekhez is kapcsolódható történéseket.

Az egymásnak sokszor ellentmondó szemtanúk vallomásai jól érzékeltetik, hogy mennyire megbízhatatlan az emberi emlékezet, hol húzódnak a megbízható történetírás határai. Mindezek mellett értékes részletek tárulnak elénk '56 peremkerületi eseményeiről, amelyet a kötet első fejezete a városrész 1949 és 1956 közötti mindennapi életének bemutatásával alaposított meg.

g.t.

Ezerarcú világ

Múzeumpedagógia a XVIII. kerületben

Uniói támogatásból valósul meg „az Ezerarcú világ – Múltunk értékeinek bemutatása múzeumi eszközökkel, a XVIII. kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény (PIHGY), a kerületi szaktanácsadók, óvodák és általános iskolák együttműködése tanórán kívüli, szabadidős – múzeumi anyaghoz és tevékenységhez köthető programja” a 2011/12-es tanévben.

A PIHGY több mint 23 millió forint uniós támogatást nyert a „nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása” című pályázati kiíráson a TÁMOP keretében. A támogatással 26-féle iskolai szabadidős program valósul

meg 9 kerületi és 1 veszprémi általános iskolában, óvodában.

A program nyitó rendezvényére szeptember 10-én került sor a Bókay-kertben. Kucsák László alpolgármester köszöntőjét követően a programvezetők ismertették röviden az egyes szakköröket, témaheteket.

A 2 óvodai, 3 alsó, 4 felső tagozatos évfolyamnak kínált 2 féléves szakkör, témahét, témnap megtervezésekor a pedagógiai programokba foglalt célkitűzésekre figyelve törekedtünk a kerületi óvónőkkel, tanítókkal és szaktanárokkal való még szorosabb és szélesebb körű együttműködésre.

A tanulók a tanórán kívül tanulmányozhatják a szá-

A nyitó rendezvényen Kucsák László alpolgármester köszönti a megjelenteket (Fotó: PIHGY)

mukra is mintául szolgáló személyiségek tevékenységét, lakóhelyük földrajzát, irodalmát, történelmét, mindennapi életét. Elsajátíthatják azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülő-

föld és népei megismeréséhez és megbecsüléséhez vezetnek. Tapasztalati úton ismerkednek meg a városi élet hagyományaival, jellegzetességeivel, és segíthetik közvetlen környezetük emlékeinek feltárását, illetve ápolását.

PIHGY

Gratulálunk

Budapest Főváros IV. kerület Újpest Önkormányzata Újpestért-díjjal tüntette ki Szöllősy Marianne-t, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetőjét, a Budapes-

ti Honismereti Társaság Elnöksége tagját. Kiténtetését augusztus 26-án, az újpesti Városháza dísztermében Wintermantel Zsolt, Újpest polgármestere adta át.

Szöllősy Marianne és Wintermantel Zsolt

Reformkori Nap a XX. kerületben

A reformkori rendezvényeket szervez szeptember 17-én a Pesterzsébeti Múzeum, a pesterzsébeti Kossuth Társaság és a BVE pesterzsébeti csoportja. A Gaál Imre Galériában Pelyath Istvának az Együtt vagy külön utakon – Kossuth és Deák emberi és politikai kapcsolatairól tartott előadása, fúvószenekar felvonulása, szobor-koszorúzások, reformkori ebéd a Csili étteremben, Liszt Ferenc emlékműsor, vezetett séta a

Kosuti utca öt romantikus stílusú villájában várja az érdeklődőket.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bphnt@upcmail.hu, internetes változat: www.bphnt.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában és a Budapesti História előadóestjein. A Nemzeti Kulturális Alap, a Nemzeti Civil Alapprogram, a Budavári és a Kispesti Önkormányzat támogatásával készült kiadványunk.